

МИША ЂУРКОВИЋ

АНАТОМИЈА ДУХА ВРЕМЕНА

Разговор водио Бојан Томић

Недавно објављена књига Мише Ђурковића *Тамни коридори моћи* у издању београдске „Укроније” само је повод за разговор са овим истакнутим политичким теоретичаром и публицистом. Рођен 1971. године у Београду, Миша Ђурковић је 1996. године завршио основне студије на Филозофском факултету, одсек за филозофију, магистрирао 2001. године и докторирао 2005. на тему „Либерализам и држава: политичка филозофија Дона Стјуарта Мила”. Запослен је на Институту за европске студије у Београду. Аутор је више књига (*Поредак, морал и људска права, Диктатура, нација, глобализација, Капитализам, либерализам и држава, Крај и почетак: политика и култура у Србији 1999–2005, Политичка мисао Дона Стјуарта Мила, Конзервативизам и конзервативне странке*), преводилац и аутор књиге за децу *Медоложија – веселе приче о медама*.

Бојан Томић: У Ваџој књизи постоје есеји о чиставом низу важних феномена као што су креирање националних идентитета, наноси процизма у једној ситуацији америчке политике, веза између хомосексуализма и геополитике, породично законодавство, елита... Са друге стране, бавише се и наоко сиредним проблемима: рецимо, феноменом гојазности. Шта сја све ове теме?

Миша Ђурковић: Сви ови феномени спадају у нетипични простор политичког. Не само гојазност, него и хомосексуализам, конспирологија, па чак и проблеми елите нису део

стандардне политичке анализе, већ нешто чиме се баве људи са маргине. Мејснтрим политички филозофи и теоретичари остају при оним питањима која их легитимишу као припаднике једног поретка говора у коме се комфортно живи и врте препознатљиве теме. Мене су ова питања занимала не зато да бих се штоно кажу правио паметан, већ зато што су она данас много важнија за разумевање политике од питања изборног система, на пример. Укратко, оно што их повезује јесте покушај креирања методолошког оквира за бављење ненормативним проблемима политике, односно стварања једне алтернативне методологије за бављење питањима политичког.

Замерајте политичкој филозофији да је нормативна и да не може да пружи знање о томе како политика заиста функционише. Да ли овај случај политичке филозофије, како се проучава данас на факултетима, пружа повод да се говори о деградацији знања: једном које даје моћ, и другом које ту моћ одузима, свесно промовишући једну наивну, нетачну слику света?

У праву сте. Сећамо се старог диктума: Знање је моћ. Онај ко има информације и ко уме да их стави у правилан контекст увек је у бољој ситуацији него онај ко их нема. Њему је такође у интересу да они други до њих не дођу и да створи и репродукује систем у коме иницирани баратају једном врстом знања, на основу кога заузимају доминантну позицију, а остали добијају другу врсту знања којим им се спречава да дођу до знања иницираних. Нажалост, савремени високошколски систем образовања, што се тиче хуманистичких наука, све више постаје део те игре запречавања пута до правог знања, уместо да се студентима буди радозналост и дају методи за превазилажење оног што им нуде. На факултетима владају нове идеолошке матрице које управо нуде нетачну слику света. Примера имате колико хоћете. Петнаест година нама упорно нуде нетачну слику тога како и на којим принципима функционише нпр. политички систем ЕУ или САД. Нико вам наине не објасни улогу тајних служби или нпр. Савета за спољну политику иако по традицији секретар за спољне послове прво јавно обраћање из неког разлога има управо пред овом „невладином организацијом”.

Предлажете да се политичка филозофија дојуди контролијом. Како бисте дефинисали ову нову науку? Ко су њени претходници?

Преамбициозно би било рећи да сам дефинисао конспирологију или је разрадио. Мој задатак је био да отворим питање и прикажем један простор којим нисмо овладали, а који је неопходан да би се заиста разумело како функционише оно политичко. Ја наводим неколико подручја које политичка теорија и филозофија уопште не третирају као што су тајне службе, тајна друштва или мафија, а ово су реална подручја моћи која понекад суштински дефинишу институционалну политику, нормативни систем вредности и читав јавни простор. Ја просто инсистирам да се политички филозоф мора бавити и тим нетранспарентним просторима практиковања моћи ако ишта жели да стварно разуме. Ми смо у позицији аналитичара тајних служби који барата читавим низом информација различитог нивоа проверљивости, од отворених извора, преко подметања, полуинформација, до украдених докумената итд. За разлику од академског стручњака за међународне односе који се бави само теоријом и јавно доступним изворима, он мора и да спекулише, да прави аналогije, да упоређује индиције итд. Али кад ме питате да ли ћу се пре поуздати у његова предвиђања или у предвиђања мог колеге који само чита књиге, одговор је врло лак. О томе причам. Што се претходника тиче можете их наћи на све стране и то међу најважнијим представницима жанра класичне политике теорије. Жан Боден, отац модерне политичке науке и појма суверенитета је у исто време био и озбиљан економски стручњак, али и писац врло озбиљне књиге о демономанији, врачању и вештицама. За њега су окултизам и демони били подједнако легитимни простори истраживања као ове претходне дисциплине и он је покушавао да то анализира једнако научним методама.

Вацц есеј о породичном законодавству показује један од начина на који функционише нетранспарентна моћ – променама закона који се тичу сфере породице у којима су промене односи у породици, а да се поводом тако важне теме није довела ни јавна расправа. Такође, није узета у обзир чињеница да ова земља доживљава једнак највиши ниво да би односи у породици морали на неки начин да охрабре брачне парове да имају веће поштомство. Управо сујеројно, чини се да су нова законска решења усмерена у сујеројном смеру. На који начин би се ова легислативна нетранспарентност могла ограничити и да ли у свету постоје неки примери на које би се могли позвати?

Ово је одличан пример који говори о томе како се политичка реалност фундаментално разликује од промовисаних

нормативних принципа. Иза такве промене института породице и законских измена дефиниције породице стоје глобални играчи који настоје да смање број популације, да разоре традиционалну породицу и да направе дифузно друштво састављено од атомизованих, раскорењених индивидуа којима је увек лакше манипулисати него друштвима у којима читав низ посредничких институција чува свој простор и тиме чини најбољу брану тоталитаризму. У нашој земљи мењују се власти и партије које о томе немају појма, а породично законодавство им се даје да га преписују и уводе на мала врата. То изгледа тако што групе њихових плаћених из правничког сталежа које су добијале све могуће Соросеве стипендије буду распоређиване по агенцијама и некаквим комисијама и онда стварају такве монструозне предлоге закона какав ће изгледа бити и нови грађански законик. Довољно је да неки службеник из америчке амбасаде окрене министра правде и свака таква будалаштина ће да прође. Последице су катастрофалне, али се против тога не можете озбиљно борити без јаких странака које ће у парламенту бранити модел традиционалне породице, мере за демографску обнову. Има примера, наравно. Ево, узмимо Орбана у нашем комшилуку који читав систем реформише тако да традиционална породица дође у први план: од дефиниције брака у уставу преко низа пореских олакшица које имају породице са већим бројем деце итд.

Либерална мисао појединца схвата као личности способну за аутономно мишљење и одлучивање. Ви се са њим мишљењем не слажете.

Оно што се данас издаје за либерализам нема готово никакве везе са оним што су заступали класици либерализма попут Џона Стјуарата Мила или Токвила. Ово што се данас издаје за либерализам је или неотроцкизам упакован у индивидуалистичке форме или анархизам који се под видом либертаријанизма увалује да би се преузимала тржишта и деиндустријализовале слабе државе. Класици либерализма су врло добро знали да се човек не рађа слободним. Није случајно што до 18 година особа нема одређена права већ пре свега обавезе. Дете се мора кроз читав систем институција оспособити да буде рационални појединац, способан да доноси одлуке и одговара за њих. Дакле, да би имао права и да би био способан за слободу појединац мора најпре да се за то оспособи, а то раде породица, друштво, парохија, држава итд. Проблем је што се данас номинално свима даје слобода, а суштински се људи третирају као стока, која се своди

на минимални број радњи и информација јер је тако лакше њима манипулисати. Такође, оно што се данас промовише као кључно за савремене либерале (ЛГБТ права) није дошло из либерализма него од екстремне левице. Итд.

У есеју о трансформацији комунистичке номенклајуре у пост-социјалистичку елићу, показујете колико је наивно мишљење о томе да у либералном друштву свако има подједнаке шансе. Да ли ова саморепродукција елиће води закономерно у неку врсту неофеудалног система?

Рајт Милс је још пре пола века показивао како Америком 150 година владају исте породице. Узмите и данас врх америчке политичке и економске елите и опет долазите до истог закључка. Две породице су номинално управљале Америком скоро три деценије. Или узмите садашњег државног секретера Керија, опет долазите до неких Хариманових, односно до веза са истим оним породицама које одувек владају. При чему је у САД степен друштвене пролиферације виши него у Европи! Источна Европа као скорашња лабораторија занимљива је јер се ту на делу и изблиза могло посматрати како се и у новим условима врши репродукција елите. Наш пример је то врло лепо показао. Но, ови процеси транзиције и даље трају и још није дефинисано како ће се све то завршити. Наша елита се сада стратификује као периферни део глобалне елите па чак ево и симболички покушавају да улазе у трилатералу итд. С те стране му они дођу као нека врста домаћих вазалних владара који су потчињени глобалним владоцима. Питање је да ли ће пре свега тајкуни задржати тај статус или ће им странци преузети све важне компаније и тржишта па онда остајемо чак и без својих феудалаца...

Чићајући Вацу књићу видео сам да велику пажњу обраћајете на присићујачности сћила, као и да то да се не кријете иза квази-неуићралне заменице ми. Разумео сам то као поићребу да се одредите према свеићу. Да ли Вам се чини да већина научника у Србији, али и у иностранићву, не жели да осветли своје позиције, своје лично мишљење, своја полићичка или филозофска полазицића?

Па није лукративно бавити се оваквим стварима, таласати, отворати питања о којима се не прича итд. Лакше је понављати општа места, преписивати оно што се ради у Америци, бежати од било каквог одношења према дневној политици или, не дај боже, критиковати глобалне владаре. Уопште, као и увек слобода има

своју цену. Нажалост велики део наше интелектуалне јавности и „елите” није спреман да је плати. Но, то није ништа ново. Вилијем Џејмс је својевремено рекао да свако има онакву филозофију какав му је и карактер. Оно што је ново и забрињавајуће је што се студенти који чине будућу елиту не уче да мисле већ само да проповедају општа места и нормативне системе за које уопште није јасно како се до њих дошло. Уз генерално опадање квалитета образовања ово спада међу дугорочно најпогубније тенденције у једном друштву.